

Streszczenie

Niniejsza rozprawa doktorska podejmuje próbę zbadania składniowych i pragmatycznych aspektów konstrukcji z czasownikiem parentetycznym w dwóch typologicznie odmiennych językach, j. angielskim i j. polskim. Przykłady użycia badanych konstrukcji w obu językach ilustrują poniższe przykłady:

- (1) a. The children, **she said**, will come back in two days' time. (Haddican i in. 2014: 98)
'Dzieci, **powiedziała**, wrócą za dwa dni.'
b. She said that the children will come back in two days' time.
'Powiedziała, że dzieci wrócą za dwa dni.'
- (2) a. The analysis may, **I fear**, be incorrect. (Jackendoff 1972: 95)
'Ta analiza, **obawiam się**, może być niepoprawna.'
b. I fear the analysis may be incorrect.
'Obawiam się, że ta analiza może być niepoprawna.'
- (3) a. no ja jestem stworzona **uwążam** właśnie do takiego zawodu (Spokes)
b. Uważam, że ja jestem stworzona właśnie do takiego zawodu.
- (4) a. yy pomyliłam się **przyznaję** (NKJP)
b. Przyznaję, że się pomyliłam.

Czasowniki parentetyczne nie stanowią jednorodnej klasy semantycznej. Terminem 'czasownik parentetyczny' lub 'czasownik nawiasowy', za pracą Urmsona (1952), określa się w literaturze przedmiotu zarówno czasowniki epistemiczne (*verba cogitandi*), np. *think* w j. angielskim i *sądzić*, *uważać* w j. polskim, jak i *verba dicendi* (np. *say* w j. angielskim i *mówić* w j. polskim) oraz *verba sentiendi* (np. *see* w j. angielskim i *widzieć* w j. polskim), a także predykaty performatywne (np. *admit* w j. angielskim i *przyznawać* w j. polskim) i niektóre czasowniki postawy emocjonalnej, tzw. *verba affectuum*, (np. *fear* w j. angielskim i *obawiać się* w j. polskim). Cechą pozwalającą na wyodrębnienie czasowników parentetycznych jako dystynktywnej klasy predykatów jest za to ich funkcja modyfikująca (komentująca). Czasowniki parentetyczne modyfikują treść zdania, z którym współwystępują w obrębie jednej wypowiedzi, przekazując informacje o charakterze ewidencjalnym, innymi słowy, informując o postawie nadawcy (jego stanie przekonaniowym lub nastawieniu emocjonalnym) względem komunikowanych treści.

Pod względem formalnym cechą wyróżniającą czasowniki parentetyczne jest możliwość występowania w dwóch odmiennych ramach składniowych: parentetycznej (por. (1a)-(4a)) i hipotaktycznej (por. (1b)-(4b)). Choć w obu konstrukcjach zdanie modyfikowane przez zdanie parentetyczne interpretowane jest jako argument propozycjonalny czasownika parentetycznego, tylko w składni hipotaktycznej zdanie realizujące argument propozycjonalny czasownika parentetycznego jest też jego podrzędnikiem składniowym. W składni parentetycznej natomiast nie ma wykładników zależności składniowej pomiędzy obu zdaniami.

Warto zauważyć, iż przedstawione powyżej w zarysie zjawisko zdań parentetycznych było dotychczas przedmiotem badań prowadzonych w oparciu o różne podejścia metodologiczne. Ponadto autorzy koncentrują się zazwyczaj albo na własnościach składniowych, albo pragmatycznych badanych konstrukcji. Jak dotąd brak jest podejścia wiążącego w sposób systematyczny własności składniowe z własnościami pragmatycznymi konstrukcji z czasownikami parentetycznymi.

W niniejszej rozprawie doktorskiej zaproponowano metodologicznie i empirycznie spójną analizę porównawczą składniowych i pragmatycznych cech konstrukcji z czasownikami parentetycznymi w dwóch odmiennych ramach składniowych, w których czasowniki te występują, a dla uzyskania bardziej adekwatnych wyników, w przeprowadzonym badaniu ujęto dwa typologicznie odmienne języki. Autentyczne dane językowe analizowane w niniejszej rozprawie doktorskiej zostały zaczerpnięte z korpusów polszczyzny mówionej i pisanej i stanowią subkorpus konstrukcji z czasownikami parentetycznymi, stworzony do celów przeprowadzonego badania. W

pracy sformułowano następujące hipotezy badawcze. Po pierwsze, zdania złożone parentetycznie w składni parentetycznej i hipotaktycznej, w odróżnieniu od stanowiska Ross (1973) i Rooryck (2001) na gruncie j. angielskiego i Moroz (2010) na gruncie j. polskiego, mają odmienną strukturę składniową. Po drugie, w oparciu o analizę Ifantidou (2001), założono, że zdania złożone z czasownikiem parentetycznym w składni parentetycznej i składni hipotaktycznej mają również odmienną strukturę semantyczną. O ile w angielskim przykładzie (2) i jego polskim odpowiedniku (5), wypowiedzi nienacechowane epistemicznie przekazują informacje według nadawcy pewne, ujmowane jako fakty, konstrukcje z czasownikiem parentetycznym w nadrzędniku (por. (3) i (6)) wyrażają pojedynczą asercję, której przedmiotem jest stan przekonaniowy nadawcy. W składni parentetycznej natomiast (zob. (4) i (7)) oba zdania tworzące wspólnie wypowiedź wyrażają asercje różniące się pod względem typu modalności intencjonalnej. Po trzecie, różnice we właściwościach składniowych i strukturze semantycznej zdań złożonych zawierających zdania parentetyczne, a także funkcji pragmatycznych zdań parentetycznych w składni kookurencji wynikają z faktu, że składnia hipotaktyczna znosi asercję treści wyrażonej przez argument propozycjonalny czasownika, natomiast w składni parentetycznej, treści obu zdań są pod asercją, a zdania wiąże relacja ewidencjalności.

- (2) Mary was a talented singer. (Grimshaw 2011: 2)
- (3) {They surmised/The papers reported/I take it} that Mary was a talented singer.
- (4) a. Mary was, {**they surmised/the papers reported/I take it**}, a talented singer.
 b. Mary was a talented singer, {**Susan said/they surmised**}.
- (Grimshaw 2011: 2)
- (5) Maria była utalentowaną piosenkarką. =(2)
- (6) {Przypuszczali/Gazety poinformowały/Zakładam,} że Maria była utalentowaną piosenkarką. =(3)
- (7) a. Maria była, {**przypuszczali/sądę/przypuszczali**,} utalentowaną piosenkarką. =(4a)
 b. Maria była utalentowaną piosenkarką, {**powiedziała Susan/przypuszczali**}. =(4b)

Rozprawa składa się z trzech rozdziałów. Rozdział pierwszy poświęcony jest szczegółowemu opisowi konstrukcji z czasownikami parentetycznymi w j. angielskim i j. polskim i ma na celu wyłonienie ich specyficznych cech morfoskładniowych, semantycznych i pragmatycznych. W rozdziale drugim własności pragmatyczne wypowiedzi zawierających zdania parentetyczne badane są z perspektywy teorii relewancji, której instrumentarium służy do wyjaśnienia zauważonych asymetrii w dystrybucji czasowników parentetycznych w składni parentetycznej w porównaniu ze składnią hipotaktyczną, a także różnic semantyczno-pragmatycznych powiązanych z użyciem zdania parentetycznego w wypowiedziach o różnej strukturze składniowej. Rozdział trzeci, w którym wykorzystane jest instrumentarium teoretyczne składni minimalistycznej, poświęcony jest wypracowaniu analizy składniowej konstrukcji parentetycznej, która może oddać relację ewidencjalności pomiędzy zdaniem parentetycznym i zdaniem przezeń modyfikowanym pragmatycznie i wyjaśnić zauważone różnice morfoskładniowe pomiędzy składnią kookurencji i hipotaktyczną. Wykorzystanie w badaniu wspomnianych dwóch teorii: pragmatycznej teorii relewancji, która jest teorią komunikacji werbalnej i zdolności poznawczych człowieka oraz teorii składni minimalistycznej, która jest teorią zdolności językowej człowieka, zapewnia metodologicznie spójny opis badanego w rozprawie zjawiska. Obie teorie łączy szereg założeń, przede wszystkim założenie modularności ludzkiego systemu poznawczego języka (Carston 2000: 90), jak również założenie, że reprezentacje składniowe przetwarzane są dla uzyskania formy werbalnej oraz znaczenia w komponentach zewnętrznych wobec składni w umyśle człowieka.

Podstawą do uznania odrębności składniowej konstrukcji z czasownikiem parentetycznym w składni parentetycznej w porównaniu z hipotaktyczną są specyficzne wymagania formalne, jakie

zdania modyfikowane przez zdania parentetyczne muszą spełniać w składni kookurencji. Na przykład, o ile konotowane zdanie w składni hipotaktycznej nie musi być zdaniem finitywnym (por. (8a)-(9a)), ten sam czasownik wymaga kookurencji zdania finitywnego w składni parentetycznej zarówno w j. angielskim i j. polskim (por. (8b)-(9b)).

- (8) a. I promised them to leave. (Grimshaw 2011: 4)
 ‘Obiecałem im, że wyjdę.’
 b. *To leave, **I promised them.** (Grimshaw 2011: 4)
 ‘*Wyjść, **obiecałem im.**’
- (9) a. Właściwie obiecałam jej nie mówić nic nikomu.
 b. *Nie mówić nic nikomu, **właściwie obiecałam jej.**

Co więcej, o ile w składni hipotaktycznej zdanie realizujące argument propozycjonalny czasownika parentetycznego wprowadzone jest przez włącznik (por. (10a)), w składni kookurencji zdanie interpretowane jako argument czasownika nie może być wprowadzone przez taki włącznik zarówno w j. angielskim, jak i j. polskim (por. (10c)-(10d)).

- (10) a. They said (that) it was raining hard. (Grimshaw 2011: 5)
 ‘Powiedzieli, że mocno lało.’
 b. It was raining hard, **they said.**/It was, **they said,** raining hard.
 ‘Mocno lało, **powiedzieli.**’
 c. *That it was raining hard, **they said.**
 ‘*Że mocno lało, **powiedzieli.**’
 d. *That it was, **they said,** raining hard.
 ‘*Że, **powiedzieli,** mocno lało.’

Powyższe obserwacje, wskazujące, iż zdania parentetyczne związane są w obrębie zdania złożonego innymi typami związków składniowych w konstrukcjach hipotaktycznych i parentetycznych zarówno w j. angielskim, jak i polskim, uzyskują wyjaśnienie w przyjętej w niniejszej rozprawie doktorskiej analizie Ifantidou (2001), która zakłada, iż zdanie parentetyczne wymaga kookurencji finitywnego zdania głównego o własnej sile illokucyjnej, gdyż tylko zdania o sile illokucyjnej oznajmienia mogą wyrażać asercje (por. Wilson 1994; Jary 2011). Ujęcie Ifantidou (2001) postulujące, iż oznajmujące zdania złożone parentetycznie tworzą wypowiedź składającą się z dwóch aktów mownych, z których każdy wyraża asercję (w zdaniu głównym, stwierdzającą o pewnym stanie rzeczy, a w zdaniu parentetycznym, wyrażającą subiektywny stan przekonaniowy nadawcy, w ten sposób przyczyniającą się do skonstruowania właściwej eksplikatury wyższego rzędu i wspomżenia procesu interpretacji), uwzględnia również odmienny wpływ zdania parentetycznego na warunki prawdziwości wypowiedzi w obu ramach składniowych. W odróżnieniu od konstrukcji hipotaktycznej, zdania z czasownikami parentetycznymi w składni parentetycznej nie wpływają na ocenę warunków prawdziwości wypowiedzi, na co wskazują różnice w interpretacji angielskich przykładów i ich polskich odpowiedników poniżej (por. Ifantidou 2001: 126-7). Interpretacja (11), podana w (12), gdzie zdanie parentetyczne znajduje się poza zasięgiem spójnika wprowadzającego warunek, różni się od znaczenia zdania (13), w którym zdanie parentetyczne podlega interpretacji w obrębie poprzednika zdania warunkowego.

- (11) a. If John is, **I think,** abroad, he will not come to the meeting.
 b. If John is abroad, **I think,** he will not come to the meeting.
 ‘Jeśli Jan jest, **sądzę,** za granicą, (**sądzę**), nie przyjdzie na zebranie.’
- (12) I think that if John is abroad he will not come to the meeting.
 ‘Sądzę, że jeśli Jan jest za granicą, nie przyjdzie na spotkanie.’
- (13) If I think that John is abroad, he will not come to the meeting. ≠(12)
 ‘Jeśli sądzę, że Jan jest za granicą, nie przyjdzie na spotkanie.’

Oprócz powyższych przykładów, zacytowanych za Ifantidou (2001), podstawą do uznania semantycznej odrębności konstrukcji z czasownikiem parentetycznym w składni kookurencji w porównaniu ze składnią hipotaktyczną są różnice w dystrybucji czasowników parentetycznych w składni kookurencji w porównaniu ze składnią hipotaktyczną, zarówno w j. angielskim, jak i polskim:

- (14) a. I regret I didn't attend the concert. (por. Hooper i Thompson 1973: 479)
 'Żałuję, że nie poszłam na koncert.'
 b. *I didn't attend the concert, **I regret**. (por. Hooper i Thompson 1973: 479)
 '*Nie poszłam na koncert, **żałuję**.'
- (15) a. Zaprzeczam, że on jest moim wrogiem.
 b. *On jest moim wrogiem, **zaprzeczam**.
- (16) a. It's likely that Kissinger is negotiating for peace.
 'To prawdopodobne, że Kissinger negocjuje warunki pokoju.'
 b. *Kissinger is negotiating for peace, **it's likely**. (Hooper i Thompson 1973: 478)
 '*Kissinger negocjuje warunki pokoju, **to prawdopodobne**.'
- (17) a. It bothers me that Bernard has forgotten the meeting.
 'Martwi mnie, że Bernard zapomniał o spotkaniu.'
 b. *Bernard has forgotten the meeting, **it bothers me**.
 '*Bernard zapomniał o spotkaniu, **martwi mnie**.' (Hooper i Thompson 1973: 481)

Ponadto w składni hipotaktycznej czasownikowy lub przymiotnikowy predykat parentetyczny może być zaprzeczony, a w składni parentetycznej, zdanie parentetyczne musi wyrażać afirmację (zob. (18)). Omawiana różnica występuje również w j. polskim, co pokazują polskie odpowiedniki przykładów angielskich:

- (18) a. I think/I don't think/I doubt/I don't doubt (that) John is a fink. (Jackendoff 1972: 97)
 'Sądzę/nie sądzę/wątpię/nie wątpię, że Jan jest kapusiem.'
 b. John is, **I think/I don't doubt**, a fink.
 'Jan jest, **sądzę/nie wątpię**, kapusiem.'
 c. *John is, **I don't think/I doubt**, a fink.
 '*Jan jest, **nie sądzę/wątpię**, kapusiem.'

O semantycznej odmienności konstrukcji parentetycznej w porównaniu z hipotaktyczną świadczy również względnie większa trudność w zaprzeczeniu treści informacyjnej komunikowanej przez zdanie modyfikowane w składni parentetycznej niż w składni hipotaktycznej, co ilustrują angielskie przykłady (19)-(20), zacytowane za pracą Jackendoff (1972: 97) i ich polskie odpowiedniki (21)-(22).

- (19) Margaret believes that Myrtle will come tomorrow, but she actually came yesterday.
 (20) Myrtle will come tomorrow, **Margaret believes** (*but she actually came yesterday).
 (21) Małgorzata wierzy, że Mira przyjdzie jutro, ale ona akurat przyszła wczoraj. =(19)
 (22) Mira przyjdzie jutro, **Małgorzata wierzy** (*ale ona akurat przyszła wczoraj). =(20)

Naturę powyższych restrykcji ograniczających występowanie czasowników parentetycznych w składni parentetycznej w porównaniu ze składnią hipotaktyczną wyjaśnia odwołanie się do mechanizmu czujności epistemicznej, który nie jest ujęty w relewancyjnej analizie Ifantidou (2001). Mechanizm ten stanowi jeden z modułów, poza modułami dekodowania,

rozumienia i wnioskowania, które uczestniczą w komunikacji werbalnej (por. m.in. Sperber i in. 2010), a jego rolą jest kontrolowanie przetwarzanych informacji pod kątem ich prawdziwości i wiarygodności źródła, z którego pochodzą. Działanie modułu czujności epistemicznej można zrozumieć, odnosząc się do badań nad ewidencjalnością w językach, w których kategoria ta jest w pełni zgramatyzowana i gdzie przyjmuje się, że główną funkcją jej wykładników jest zapewnienie przez nadawcę wiarygodności i rzetelności jako interlokutora (Aikhenvald 2004, por. Wilson 2011). Zakładając rolę filtra czujności epistemicznej, różnice we właściwościach semantycznych i pragmatycznych wypowiedzi z czasownikami parentetycznymi wynikają z faktu, że konstrukcje z czasownikiem parentetycznym w nadrzędniku znoszą asercję zdania podrzędnego nawet wtedy, gdy wyrażają silne przekonanie nadawcy co do prawdziwości informacji. Konstrukcje parentetyczne komunikują dwie asercje: przedmiotem informacji przekazywanej jako główna treść komunikatu jest informacja o stanie rzeczy, natomiast przedmiotem asercji zdania z czasownikiem parentetycznym jest stan przekonaniowy nadawcy (przypuszczenie, pewność, wnioskowanie, wątpliwość itp.). Funkcją zdania z czasownikiem parentetycznym w składni kookurencji jest więc danie sygnału, że nadawca nie może zagwarantować, że informacja jest prawdziwa, lub też, uprawdopodobnia ją ujawniając źródło, które jest wiarygodne. Innymi słowy, nadawca, próbując „przedostać się” przez kontrolujący filtr czujności epistemicznej odbiorcy decyduje się na użycie zdania parentetycznego dla przekonania odbiorcy o swojej wiarygodności i rzetelności jako interlokutora. Stąd też strategia ta, nastawiona na odbiorcę, ma charakter dialogiczny oraz intersubiektywizujący i ujawnia się tylko w interakcji z interlokutorem. Założenie to w sposób empirycznie i metodologicznie spójny dopełnia opis dystrybucji czasowników parentetycznych w obu ramach składniowych:

- w składni parentetycznej, zdanie parentetyczne musi wyrażać afirmację, gdyż mechanizm czujności epistemicznej zobowiązuje nadawcę do bycia wiarygodnym i rzetelnym interlokutorem, a tylko predykaty będące wyznacznikami afirmacji, tj. potwierdzające, że przekazywane treści są prawdopodobne, są w stanie przekonać słuchacza, że rozmówcy można ufać;
- powodem ograniczeń formalnych dystrybucji predykatów ewidencjalnych w składni parentetycznej w porównaniu ze składnią hipotaktyczną w przykładach jest fakt, iż predykaty *to be likely*, *to be possible*, *to be probable* i ich polskie odpowiedniki nie są wykładnikami ewidencjalności. Zauważenie przez nadawcę, że stan rzeczy wyrażony w asercji głównej jest możliwy nie wystarczy, aby przekonać nadawcę, że może być też prawdziwy, a tym samym nie wystarczy, by przekonać go do uznania komunikowanej informacji za wiarygodną, zasługującą na wysiłek przetworzenia i wzbogacenia posiadanej wiedzy o daną informację;
- przyczyną, dla której faktywne czasowniki parentetyczne, w tym czasowniki opisujące stany emocjonalne mówiącego nie występują w składni kookurencji jest fakt, iż presuponują one treści komunikowane argumentem propozycyjnym. Stąd ich użycie w składni kookurencji, gdzie zdanie parentetyczne służy przekonaniu słuchacza o prawdziwości komunikatu wyrażonego zdaniem głównym i wiarygodności jego źródła, mija się z celem;
- względnie większa trudność w zaprzeczeniu treści informacyjnej komunikowanej przez zdanie realizujące argument czasownika w składni parentetycznej w porównaniu ze składnią hipotaktyczną wynika z następującego faktu: próba przekonania rozmówcy o prawdziwości treści komunikowanej przy jednoczesnym jej zaprzeczeniu musi być odrzucona przez mechanizm czujności epistemicznej jako akt nieskutecznej komunikacji lub nieporozumienie komunikacyjne, sygnalizujące niską wiarygodność nadawcy przekazującego logicznie niespójne informacje.

Podejściem składniowym, które wydaje się być najbliższe uchwycenia właściwości semantycznych i pragmatycznych parentetycznej konstrukcji z czasownikami parentetycznymi jest analiza w pracy Haddican i in. (2014) postulowana dla pytań ze zdaniami parentetycznymi w trybie pytającym. Zaproponowane w niniejszej rozprawie rozszerzenie tej analizy również na konstrukcje ze zdaniami oznajmującymi w składni parentetycznej wynika ze wspólnej funkcji wykładników

ewidencjalności, którą zdania parentetyczne pełnią zarówno w zdaniach związanych relacją parentetyczną o sile illokucyjnej oznajmień, jak i pytań, a także z ograniczeń dystrybucyjnych powiązanych z powyższą funkcją, którym konstrukcje te podlegają w składni parentetycznej. W postulowanej reprezentacji składniowej zdanie parentetyczne, znajdujące się w pozycji specyfikatora zerowego ośrodka funkcjonalnego frazy modalności ewidencjalnej (MoodEvidP) oraz zdanie przezeń modyfikowane, będące dopełnieniem tego ośrodka, są zdaniami o własnej sile illokucyjnej (Force). Zdania te generowane są oddzielnie w składni (jako ForceP) i zostają scalone w obrębie MoodEvidP, a następnie uzyskują interpretację dwóch oddzielnych aktów mownych na poziomie konceptualno-intencjonalnym (C-I). Zakodowanie ewidencjalności w postaci elementu funkcjonalnego (zerowego, w przypadku j. angielskiego i polskiego, lub też realizowanego prozodycznie jako pauza intonacyjna) pozwala na ujednoczone podejście do kategorii ewidencjalności w języku (por. Rooryck 2001) i umożliwia interpretację zdań parentetycznych w konstrukcji parentetycznej jako wykładników ewidencjalności na poziomie formy logicznej (LF) w interfejsie interpretacji znaczenia (C-I), a także wiąże w dyskursie nadawcę komunikatu z wyrażaną asercją.

Zaproponowana analiza w sposób empirycznie i metodologicznie spójny uzupełnia opis ograniczeń formalnych dystrybucji czasowników parentetycznych w składni parataktycznej w porównaniu z hipotaktyczną:

- brak związków składniowych opartych na para-dominacji pomiędzy składnikami konstrukcji parentetycznej (zob. de Vries 2007), o których świadczy m.in.: brak możliwości przesunięcia elementu znajdującego się w obrębie zdania parentetycznego do zdania z nim kookurującego, (zob. (23)), brak możliwości wystąpienia jednostek leksykalnych spolaryzowanych ujemnie w zdaniu parentetycznym niezależnie od obecności wykładnika negacji w obrębie tego zdania (zob. (24)) i brak możliwości związania zaimka kwantyfikującego w zdaniu parentetycznym przez poprzednik w zdaniu kookurującym (zob. (25)), wyjaśnia założenie przyjęte w pracy Griffiths i de Vries (2017), iż pomiędzy składniowo niezależnymi składnikami o reprezentacji ForceP, nie istnieją związki zależności składniowej opartej na relacji para-dominacji;

- (23) *Who John will be late, <who> **thinks**?
 *‘Kto Jan się spóźni, <kto> **myśli**?’
- (24) a. John won’t, **everyone thinks**, be late.
 ‘Jan, **wszyscy sądzą**, nie spóźni się.’
 b. *John won’t, **anyone thinks**, be late.
 *‘Jan, **nikt sądzi**, nie spóźni się.’
- (25) */??His_i mother is beautiful, **everyone_i thinks**.
 *‘Jego_i matka jest piękna, **każdy_i sądzi**.’

- ujęcie w reprezentacji zdania z czasownikiem parentetycznym jego argumentu propozycjonalnego w formie operatora wiążącego propozycję wyrażoną przez zdanie konotowane pozwala na spójną klasyfikację czasowników parentetycznych jako czasowników przechodnich, niezależnie od składni, w której występują, co jest niemożliwe przy założeniu składniowej niezależności składników analizowanych zdań parentetycznych (por. m.in. Haegeman 1991; Ifantidou 2001). Wprowadzenie zdania z czasownikiem/predykatem z argumentem propozycjonalnym w pozycji specyfikatora ośrodka, którego funkcją jest związanie dwóch wyrażen propozycjonalnych relacją ewidencjalności, nakłada na ten składnik konieczność wyrażenia źródła/podstawy informacji przekazanej przez zdanie modyfikowane przez zdanie parentetyczne, co wyjaśnia blokadę predykatów faktywnych, a także predykatów nie wyrażających afirmacji w analizowanym typie zdań, jak również umożliwia wyjaśnienie względnej trudności w zaprzeczeniu informacji przez zdanie to przekazywanej.

Zaproponowana w pracy analiza konstrukcji z czasownikami parentetycznymi jest wynikiem analizy ich własności pragmatycznych i składniowych. Rezultaty badania sugerują, że

konstrukcje parentetyczne ze zdaniem z czasownikiem parentetycznym są derywowane w składni, a ich struktura różni się istotnie od struktury konstrukcji hipotaktycznych z tymi czasownikami. Ujęcie badanych konstrukcji jako pewnej grupy predykatów występujących w funkcji wykładników ewidencjalności i wykorzystywanych przez nadawcę komunikatu do przedostania się przez filtr czujności epistemicznej odbiorcy pozwala na zintegrowane podejście do czasowników parentetycznych, których występowanie w odmiennych typach konstrukcji składniowych nie było związane z różnicami semantycznymi i pragmatycznymi, a jedynie ujawniało różnice w derywacji składniowej lub też miało świadczyć, że konstrukcja parentetyczna nie jest derywowana w składni. Poszerzenie bazy empirycznej badania o dane językowe z j. polskiego dostarcza dodatkowych dowodów przemawiających za hipotezą Grimshaw (2011), wedle której język pozwala na użycie czasowników parentetycznych w dwóch różnych ramach składniowych, parataktycznej i hipotaktycznej, tj. argument propozycjonalny czasownika parentetycznego nie musi być w składni reprezentowany jako jego dopełnienie.

Literatura

- Aikhenvald, A. Y. 2004. *Evidentiality*. Oxford: Oxford University Press.
- Carston, R. 2000. The relationship between generative grammar and (relevance-theoretic) pragmatics. *Language & Communication* 20 (1), str. 87-103.
- Griffiths, J., Vries, M. de. 2017. Parenthesis: syntactic integration or orphanage? (A rejoinder to Ott 2016). *Linguistic Inquiry* (to appear).
- Grimshaw, J. 2011. The place of slifting in the English complement system. GIST 3, konspekt wystąpienia konferencyjnego.
- Haddican, B., Holmberg, A., Tanaka, H., Tsoulas, G. 2014. Interrogative slifting in English. *Lingua* 138, str. 86–106.
- Haegeman, L. 1991. Parenthetical adverbials. The radical orphanage approach. [W] *Aspects of modern English linguistics. Papers presented to Masamoto Ukaji on his 60th birthday*, Chiba, S. (red.), str. 232–54. Tokyo: Kaitakushi.
- Hooper, J. B., Thompson, S. A. 1973. On the applicability of root transformations. *Linguistic Inquiry* 4 (4), str. 465–97.
- Ifantidou, E. 2001. *Evidentials and relevance*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Jackendoff, R. 1972. *Semantic interpretation in generative grammar*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Jary, M. 2011. Assertion, relevance and the declarative mood. [W] *Procedural meaning: problems and perspectives*, Escandell-Vidal, V., Leonetti, M., Ahern, A. (red.), str. 267–89. Bingley: Emerald.
- Moroz, A. 2010. *Parenteza ze składnikiem czasownikowym we współczesnym języku polskim*. Toruń: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika.
- Rooryck, J. 2001. Evidentiality, part I. *Glott International* 5, str. 125–33.
- Ross, J. R. 1973. Slifting. [W] *The formal analysis of natural languages: proceedings of the first international conference*, Gross, M., Halle, M., Schützenberger, M. P. (red.), str. 133–69. The Hague/Paris: Mouton de Gruyter.
- Sperber, D., Clément, F., Heintz, C., Mascaro, O., Mercier, H., Origg, G., Wilson, D. 2010. Epistemic vigilance. *Mind & language* 25 (4), str. 359–93.
- Urmson, J. O. 1952. Parenthetical verbs. *Mind* 61 (244), str. 480–96.
- Vries, M. de. 2007. Invisible constituents? Parentheses as b-merged adverbial phrases. [W] *Parentheticals*, Dehé, N., Kavalova, Y. (red.), str. 203–34. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Wilson, D. 1994. Relevance and understanding. [W] *Language and understanding*, Brown, G., Malmkjær, K., Pollitt, A., Williams, J. (red.), str. 31–58. Oxford: Oxford University Press.
- Wilson, D. 2011. The conceptual-procedural distinction: past, present and future. [W] *Procedural meaning: problems and perspectives*, Escandell-Vidal, V., Leonetti, M., Ahern, A. (red.) str. 3–31. Bingley: Emerald.